

ВІДГУК

офіційного опонента

завідувача кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницького національного аграрного університету,
доктора економічних наук, професора **ВДОВЕНКО Лариси Олександрівни**
на дисертацію **СУММАРА Дмитра Володимировича**
на тему: **«Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств
в умовах економічних викликів»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт.

Агропромисловий комплекс (АПК) є однією з базових складових національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку держави, формування вагової частки валового внутрішнього продукту, розвиток експортного потенціалу країни та соціально-економічне функціонування сільських територій. У сучасних умовах агропромисловий сектор виступає не лише стратегічною галуззю економіки, а й важливим елементом забезпечення економічної стабільності держави. Водночас діяльність агропромислових підприємств відбувається в умовах посилення макроекономічної нестабільності, високого рівня фінансових ризиків, трансформації ринкового середовища, політичної невизначеності та негативного впливу воєнних дій, що суттєво ускладнює процеси фінансового забезпечення та стримує розвиток галузі.

За сучасних умов господарювання проблема формування ефективної системи фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств набуває особливої актуальності. Функціонування системи фінансування аграрного сектору супроводжується низкою системних проблем, серед яких: обмеженість доступу до кредитних ресурсів, зростання вартості позикового капіталу, недостатня ефективність механізмів державної фінансової підтримки, посилення інфляційних процесів та підвищення рівня фінансової невизначеності. Водночас сучасні економічні умови обумовлюють необхідність активізації альтернативних механізмів залучення фінансових ресурсів, зокрема міжнародних програм фінансування, грантових інструментів, цифрових фінансових платформ, краудфандингу та інших інноваційних форм фінансового забезпечення.

Недостатній рівень фінансової стійкості агропромислових підприємств негативно впливає на їх інвестиційну активність, обмежує можливості модернізації виробництва, впровадження інноваційних технологій та підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. За таких умов особливої важливості набуває необхідність розроблення науково обґрунтованих підходів до формування ефективних механізмів фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств,

здатних забезпечити їх адаптацію до нестабільного фінансово-економічного середовища та підвищити рівень фінансової стійкості.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Д. В. Суммара визначається необхідністю поглиблення теоретико-методологічних засад фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, комплексного аналізу сучасних тенденцій функціонування системи фінансування аграрного сектору, а також розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів залучення та ефективного використання фінансових ресурсів в умовах сучасних економічних викликів.

Важливість представленої роботи Д. В. Суммара підтверджується також її безпосереднім зв'язком із науковими програмами та планами науково-дослідних робіт. Зокрема, роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Фінансова стратегія сталого розвитку економіки України: інструменти, ризики та механізми адаптації» (номер державної реєстрації 0125U003409).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Д. В. Суммара, є належним чином обґрунтованими та достовірними, що підтверджується логічною побудовою дослідження, відповідністю застосованих методів поставленій меті та завданням, а також використанням широкої інформаційної бази.

Науковий інтерес викликає запропонований автором методичний підхід до оцінювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств, що базується на використанні сценарного моделювання прогнозних умов розвитку галузі. Практична цінність запропонованого підходу полягає у можливості виявлення тенденцій зміни показників ліквідності, рентабельності та ефективності використання активів залежно від трансформації зовнішнього економічного середовища. Це дозволило автору не лише оцінити потенційні фінансові ризики функціонування агропромислових підприємств, а й обґрунтувати стратегічні напрями підвищення їх фінансової стійкості, адаптивності та ефективності управління фінансовими ресурсами в умовах економічної нестабільності.

Заслугове на увагу запропонований автором механізм фінансового забезпечення агропромислових підприємств, який ґрунтується на інтеграції сучасних цифрових інструментів, ESG-підходів, комплексного оцінювання ефективності фінансових потоків та системи управління ризиками з урахуванням сезонних і галузевих особливостей функціонування агропромислових підприємств. Практичне значення запропонованого механізму полягає у створенні передумов для підвищення фінансової стійкості підприємств,

посилення їх інвестиційної привабливості, удосконалення процесів управління фінансовими ресурсами та підвищення адаптивності до сучасних економічних викликів.

Науково-практичну цінність мають запропоновані автором підходи до оцінки джерел фінансового забезпечення агропромислових підприємств, що базуються на інтегрованому аналізі доступності фінансових ресурсів, ефективності їх використання та рівня фінансової стійкості підприємств. Значення запропонованих підходів полягає у формуванні обґрунтованої аналітичної основи для підвищення ефективності фінансового управління, оптимізації структури фінансових ресурсів та забезпечення стабільності розвитку агропромислового сектору в умовах сучасних економічних викликів.

Науково-практичне значення має запропонована здобувачем структура механізму залучення фінансових ресурсів агропромислових підприємств з урахуванням цифрових та сталих практик, що базується на формуванні інтегрованого підходу до поєднання внутрішніх, зовнішніх та інституційних джерел фінансування з інструментами управління фінансовими ризиками. Значення запропонованого підходу полягає у створенні передумов для підвищення фінансової стійкості, інвестиційної привабливості та адаптивності агропромислових підприємств до умов макроекономічної нестабільності.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що забезпечило належний рівень обґрунтованості отриманих результатів та сформульованих висновків. Зокрема, методи аналізу і синтезу застосовано для дослідження теоретико-практичних аспектів фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств; інституційний аналіз для оцінювання нормативно-правового забезпечення функціонування системи фінансового забезпечення; метод узагальнення при уточненні та розширенні трактування категорії «фінансове забезпечення». Використання системно-функціонального підходу дозволило автору здійснити оцінювання сучасних тенденцій та динаміки змін фінансового забезпечення агропромислових підприємств, а застосування морфологічного аналізу – поглибити оцінку факторів впливу на формування та ефективність використання фінансових ресурсів. Статистичні методи та кореляційно-регресійний аналіз використано для виявлення закономірностей і залежностей між макроекономічними показниками та параметрами фінансового забезпечення агропромислових підприємств. Графічний метод забезпечив наочність представлення результатів проведеного дослідження. Інформаційну основу дисертаційного дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, нормативно-правові акти, офіційні статистичні матеріали, дані фінансової та управлінської звітності агропромислових підприємств, а також аналітичні матеріали й результати власних досліджень автора, що свідчить про достатній рівень інформаційного забезпечення проведеного дослідження.

Отже, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та підтверджуються результатами проведених теоретичних, аналітичних і прикладних досліджень, що свідчить про їх наукову достовірність і практичну значущість.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у поглибленні теоретико-методичних засад та розробленні прикладного інструментарію фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах сучасних економічних викликів і нестабільності фінансово-економічного середовища. У дисертації удосконалено методичний підхід до оцінювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств на основі сценарного моделювання прогнозних умов розвитку галузі, що дозволяє здійснювати комплексну ідентифікацію тенденцій зміни показників ліквідності, рентабельності та ефективності використання активів, оцінювати потенційний вплив фінансових ризиків та обґрунтовувати стратегічні напрями зміцнення фінансової стійкості підприємств.

Практичну значущість мають удосконалені підходи до оцінювання джерел фінансового забезпечення агропромислових підприємств, що базуються на інтегрованому аналізі доступності фінансових ресурсів, ефективності їх використання та рівня фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Запропоновані підходи формують аналітичну основу для підвищення ефективності фінансового управління та забезпечення стабільності розвитку агропромислового сектору.

Науково-практичну цінність має розроблена структура механізму залучення фінансових ресурсів агропромислових підприємств, що передбачає поєднання внутрішніх, зовнішніх та інституційних джерел фінансування з інструментами управління фінансовими ризиками на основі використання цифрових і сталих практик фінансового управління. Це дозволяє підвищити адаптивність, фінансову стійкість та інвестиційну привабливість агропромислових підприємств в умовах макроекономічної нестабільності.

Окремої уваги заслуговує запропонована концепція та модель використання Державного аграрного реєстру для залучення міжнародного фінансування підприємств АПК шляхом формування відкритого фінансового профілю суб'єктів господарювання та їх акредитації відповідно до міжнародних вимог. На відміну від існуючих підходів, запропонована модель забезпечує можливість безпосередньої взаємодії агропромислових підприємств із міжнародними фінансовими інституціями та спрощує доступ до додаткових фінансових ресурсів на більш ефективних умовах.

Подальшого розвитку набули теоретичні підходи до трактування категорії «фінансове забезпечення» з урахуванням специфіки агропромислового виробництва, що дозволило

розширити наукові уявлення щодо джерел його формування та фінансових ризиків у межах виробничо-інтегрованого циклу. Удосконалено методичний підхід до комплексної оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств на основі поєднання коефіцієнтного, ресурсного та ризик-орієнтованого аналізу із застосуванням інтегральної моделі оцінювання та сценарного підходу до моделювання альтернативних варіантів розвитку фінансового стану підприємств.

Подальшого розвитку також набуло теоретико-методичне обґрунтування впливу сучасних економічних викликів на функціонування агропромислового сектору України шляхом багаторівневої систематизації факторів впливу з їх поділом на глобальні, національні, галузеві та підприємницькі. Практичну цінність має розроблений підхід до оцінювання впливу агрегованих фінансових ресурсів на економічні результати агропромислового сектору на основі побудови регресійної моделі, що забезпечує можливість прогнозування впливу змін фінансових показників підприємств на розвиток економіки у перспективних періодах.

У цілому результати дисертаційного дослідження характеризуються науковою новизною, мають вагоме теоретичне та практичне значення і можуть бути використані для подальшого вдосконалення механізмів фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, зміцнення фінансової стійкості суб'єктів агропромислового сектору та формування адаптивної системи фінансового управління в умовах сучасних економічних викликів.

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення виконаного Д. В. Суммаром дослідження опубліковано у 10 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 статті у наукових виданнях інших держав, 5 тез наукових доповідей.

У наукових публікаціях автора достатньо повно відображено основні теоретичні та прикладні результати дисертаційного дослідження. У працях розглянуто питання фінансового забезпечення агропромислових підприємств, зарубіжного досвіду фінансової підтримки аграрного сектору, впливу сучасних економічних викликів та воєнних дій на функціонування економіки України й агропромислового сектору, а також теоретичних підходів до трактування сутності фінансового забезпечення.

Значну увагу у публікаціях приділено дослідженню механізмів державного регулювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств, оцінюванню впливу макроекономічних факторів на фінансову стійкість суб'єктів господарювання, аналізу міжнародного досвіду фінансової підтримки аграрного сектору та обґрунтуванню сучасних підходів до формування системи фінансового забезпечення підприємств в умовах

економічної нестабільності. Окремі результати дослідження стосуються проблем енергетичної незалежності, адаптації фінансово-економічних механізмів до кризових умов та підвищення ефективності державної фінансової політики у сфері розвитку агропромислового сектору.

Наведені у наукових працях результати відображають ключові положення дисертаційного дослідження, пройшли необхідну наукову апробацію та свідчать про достатній рівень повноти висвітлення основних положень і результатів дисертації у фахових наукових виданнях та матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій.

Окремі результати дисертаційного дослідження, зокрема щодо міжнародного досвіду фінансового забезпечення аграрного сектору, впливу сучасних економічних викликів на фінансову стійкість агропромислових підприємств, ролі державного регулювання у системі фінансового забезпечення та теоретичних засад формування механізмів фінансового забезпечення, апробовано під час міжнародних науково-практичних конференцій.

Аналіз змісту опублікованих праць свідчить про те, що в них достатньо повно відображено основні наукові положення, результати та висновки дисертаційного дослідження. Обсяг і характер публікацій відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Теоретична та практична цінність наукових результатів дисертації. Теоретична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає у розвитку наукових підходів до формування та функціонування системи фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах сучасних економічних викликів. У роботі здійснено систематизацію наукових підходів до трактування поняття фінансового механізму та фінансового забезпечення агропромислових підприємств, що дозволило уточнити їх економічну сутність, визначити ключові структурні елементи та обґрунтувати їх роль у забезпеченні ефективного функціонування агропромислового сектору.

У дисертації здобувачем розвинуто теоретичні положення щодо функцій фінансового забезпечення агропромислового виробництва шляхом доповнення традиційних ресурсної та регулюючої функцій інвестиційною і контрольною, що дозволяє більш комплексно розглядати процес формування та використання фінансових ресурсів у системі забезпечення сталого розвитку агропромислових підприємств.

Важливе теоретичне значення мають положення щодо адаптивного характеру механізму фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, який, на відміну від традиційних підходів, розглядається як гнучка система фінансових важелів, політики та джерел фінансування, здатна оперативно реагувати на зміну економічних, політичних, природних та інших зовнішніх факторів. Це дозволило розширити наукові

уявлення щодо забезпечення фінансової стійкості агропромислових підприємств в умовах нестабільного фінансово-економічного середовища.

У роботі також удосконалено теоретичні підходи до структури фінансового механізму агропромислових підприємств шляхом доповнення традиційних елементів фінансової стабілізації механізмами створення резервів та диверсифікації видів діяльності. Розвинуто наукові підходи до систематизації фінансових інструментів через виокремлення бюджетно-фінансових, кредитних, фінансово-інвестиційних, страхових, резервних та цифрових фінансових інструментів, включаючи смарт-контракти, блокчейн-технології та цифрові фінансові платформи. Теоретичну цінність мають також удосконалені методичні підходи до оцінювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств, що базуються на комплексному поєднанні коефіцієнтного, ресурсного, інтегрального та ризик-орієнтованого аналізів із використанням інструментів сценарного планування. Запропонований підхід дозволяє враховувати галузеву специфіку агропромислового виробництва, тривалість виробничого циклу та вплив зовнішніх ризиків, забезпечуючи формування науково обґрунтованих управлінських рішень щодо зміцнення фінансової стійкості та забезпечення сталого розвитку агропромислових підприємств.

Практична цінність дисертаційного дослідження полягає у можливості використання запропонованих у роботі методичних підходів, моделей та практичних рекомендацій у діяльності органів державного управління, агропромислових підприємств, фінансових установ та міжнародних інституцій, діяльність яких пов'язана із забезпеченням фінансового розвитку агропромислового сектору.

Розроблені автором підходи до оцінювання впливу фінансового забезпечення на результати функціонування агропромислового сектору можуть бути використані при формуванні управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, удосконалення механізмів інвестування та кредитування агропромислових підприємств. Отримані результати кореляційно-регресійного аналізу підтверджують вагомий вплив капітальних інвестицій та банківського кредитування на формування валового внутрішнього продукту агропромислового сектору, що створює аналітичне підґрунтя для розроблення ефективної фінансової політики розвитку галузі.

Практичне значення мають удосконалені механізми залучення фінансових ресурсів, спрямовані на підвищення фінансової стійкості агропромислових підприємств, стабілізацію грошових потоків, зниження рівня фінансових ризиків та активізацію інвестиційної діяльності. Запропонований інтегрований підхід до фінансового забезпечення може бути використаний для модернізації виробничих процесів, підвищення конкурентоспроможності підприємств та забезпечення їх адаптації до змін зовнішнього економічного середовища.

Проведений порівняльний аналіз традиційних і сучасних моделей фінансування підтвердив ефективність інтегрованого механізму фінансового забезпечення, який дозволяє підвищити ефективність мобілізації фінансових ресурсів, зменшити ризики неплатежів, забезпечити стабільність інвестиційної діяльності та підвищити інвестиційну привабливість агропромислових підприємств.

Практичну цінність має також запропонований підхід до вдосконалення державного регулювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств на основі комплексного використання фінансових, технологічних та цифрових інструментів, що дозволяє оптимізувати структуру капіталу, стабілізувати фінансові потоки та підвищити інтегральні показники фінансової стійкості підприємств агропромислового сектору.

Важливе прикладне значення має систематизація ризиків і бар'єрів залучення міжнародного фінансування, що дозволяє формувати комплексні механізми їх мінімізації та підвищувати ефективність взаємодії агропромислових підприємств із міжнародними фінансовими інституціями.

Запропонована здобувачем концепція використання Державного аграрного реєстру як інструменту формування відкритого фінансового профілю агропромислових підприємств та взаємодії з міжнародними інвесторами, кредиторами і донорами може бути використана для розширення доступу підприємств до міжнародних грантів, інвестицій та кредитних ресурсів. Розроблені критерії акредитації дозволяють застосовувати диференційований підхід до надання фінансування та сприяють підвищенню прозорості, інвестиційної привабливості та фінансової стійкості агропромислових підприємств.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність агропромислових підприємств, фінансових установ та органів державного управління. Зокрема, методичні рекомендації щодо оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств, системи ідентифікації фінансових ризиків та оптимізації структури джерел фінансування впроваджено у діяльність Фермерського господарства «Початок» (довідка № 23 від 08.05.2025 р.). Результати дослідження щодо комплексного аналізу джерел фінансового забезпечення, оцінки фінансового стану агропромислових підприємств та цифровізації фінансового управління використовуються у практичній діяльності АТ «Державний ощадний банк України» Головне управління по м. Києву та Київській області (довідка № 47 від 09.09.2025 р.). Практичну цінність результати дослідження мають також для формування державної фінансової політики у сфері розвитку агропромислового сектору та використовуються у діяльності Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, зокрема при оцінюванні впливу капітальних інвестицій і банківського кредитування на розвиток агропромислового сектору

та обґрунтуванні механізмів державної підтримки підприємств галузі (довідка № 3832-06/43040-07 від 06.05.2026 р.).

Окремі результати дисертаційного дослідження використовуються також у навчальному процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України під час підготовки здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» у межах дисциплін «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Фінансовий менеджмент», що свідчить про їх науково-методичну значущість.

У цілому результати дисертаційного дослідження мають вагомим теоретичне та практичне значення і можуть бути використані для подальшого вдосконалення механізмів фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, зміцнення фінансової стійкості суб'єктів агропромислового сектору та забезпечення їх адаптації до сучасних економічних викликів.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації автора, у яких відображено основні результати дослідження, не містять порушень принципів академічної доброчесності. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації наукових результатів.

Дисертацію викладено державною мовою. Стиль викладення матеріалу відповідає вимогам наукового мовлення, текст роботи є логічно структурованим і послідовним. У цілому робота написана грамотно, істотних граматичних, орфографічних та стилістичних помилок не виявлено, технічне оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

Дискусійні положення та недоліки дисертації. Позитивно оцінюючи наукові результати дисертаційного дослідження, доцільно звернути увагу на окремі дискусійні положення та зауваження, які не знижують загальної наукової цінності роботи, проте можуть бути предметом подальших наукових досліджень.

1. У підрозділі 1.1, присвяченому теоретичним аспектам фінансового забезпечення, автором здійснено ґрунтовний огляд наукової літератури та систематизовано підходи до трактування поняття «фінансове забезпечення» (с. 28–45). Водночас авторське визначення досліджуваної категорії потребує більш чіткого обґрунтування щодо виокремлення специфічних особливостей агропромислового сектору та практичного значення запропонованого підходу для подальшого аналізу. Також потребує більш глибокого обґрунтування місце у системі фінансового забезпечення наведених функцій (рис. 1.1), зокрема контрольної й інвестиційної та уточнення механізму їх взаємозв'язку із традиційними функціями фінансового забезпечення агропромислових підприємств.

2. Науковий інтерес викликає запропонований автором підхід до систематизації фінансового забезпечення агропромислових підприємств у розрізі розширеного виробничо-

інтегрованого циклу (табл. 1.2). Водночас дискусійним залишається питання практичного розмежування окремих етапів такого циклу та визначення специфіки фінансового забезпечення для кожного з них. Доцільним було більш детально обґрунтувати критерії виокремлення ресурсно-забезпечувального, виробничого, логістичного, збутового та інвестиційно-відтворювального етапів, а також уточнити механізм взаємозв'язку між рухом грошових потоків і формуванням фінансових результатів на кожній стадії виробничо-інтегрованого циклу.

3. У роботі автором запропоновано удосконалений механізм фінансового забезпечення агропромислових підприємств, який передбачає інтеграцію цифрових інструментів, ESG-підходів, оцінювання ефективності фінансових потоків та системи управління ризиками (табл. 1.5). Водночас дискусійним залишається питання практичного впровадження запропонованого механізму в діяльність агропромислових підприємств різних масштабів функціонування, зокрема з огляду на рівень їх цифрової адаптації, фінансових можливостей та доступності відповідних інструментів управління. Варто було б детально обґрунтувати економічний ефект від впровадження запропонованого механізму та визначити систему показників оцінювання його ефективності у контексті підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності агропромислових підприємств.

4. Погоджуємось з думкою автора про те, що в умовах глибоких трансформацій світової економіки, що характеризується зростанням невизначеності, підвищенням ризиків та зміною традиційних механізмів функціонування агропромислових систем через зростання взаємозалежності між країнами підвищується чутливість агропромислового сектору до зовнішніх шоків, поширених через торговельні, фінансові та логістичні канали. У підрозділі 2.1 не зайвим було б навести аналітичну інформацію щодо перерахованих автором чинників безпосереднього впливу на собівартість продукції, фінансові результати агропромислових підприємств і їхню конкурентоспроможність.

5. Практичну та методичну цінність має запропонований автором підхід до оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств, що ґрунтується на поєднанні коефіцієнтного, ресурсного та ризик-орієнтованого аналізу із застосуванням сценарного підходу (с. 65–85). Водночас дискусійним залишається питання методичного забезпечення інтеграції зазначених підходів у єдину систему оцінювання, а також визначення вагомості окремих показників у процесі формування підсумкових аналітичних висновків. Потребує додаткового обґрунтування і практичний механізм застосування сценарного моделювання, зокрема вибір сценарних параметрів та критеріїв оцінювання рівня ризику в умовах нестабільного економічного середовища та впливу воєнних дій. Варто було більш детально висвітлити можливості використання результатів запропонованої методики у системі фінансового менеджменту агропромислових підприємств при прийнятті управлінських

рішень щодо оптимізації структури капіталу, мінімізації фінансових ризиків та забезпечення сталого розвитку підприємств.

Водночас, вважаємо, що зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер і не знижують наукової та практичної цінності дисертації.

Загальний висновок. Дисертація Суммара Дмитра Володимировича на тему: «Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе науково-прикладне завдання щодо удосконалення теоретико-методичних засад та практичних механізмів фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічної нестабільності, воєнних викликів та трансформації фінансово-економічного середовища.

Отримані у дисертації результати характеризуються науковою новизною, мають теоретичне та практичне значення, а сформульовані положення, висновки й рекомендації є достатньо обґрунтованими та можуть бути використані у діяльності агропромислових підприємств, органів державного управління, фінансових установ і в освітньому процесі. Зміст дисертації відповідає меті і поставленим завданням та повністю розкриває тему дослідження.

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Суммар Дмитро Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького національного аграрного університету, доктор економічних наук, професор Лариса ВДОВЕНКО